

Raskauteen ja synnytykseen liittyvä hoito sekä alaikäisten oikeudet terveydenhuoltopalveluihin turvattava myös paperittomille

Hallitus valmistele lakiesitystä, joka rajaisi kiireettömän, välttämättömäksi arvioidun terveydenhuollon paperittomilta. Hallitusohjelman mukaan "Poistetaan laittomasti maassa olevilta oikeus muihin kuin kiireellisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin sekä sosiaaliturvaan eli palataan tältä osin viime vaalikautta edeltäneeseen oikeustilaan."

Paperittomien oikeuksia täydennettiin vuoden 2023 alussa voimaan tulleella lainsäädännöllä. Muutoksella turvattiin lain soveltamisalaan kuuluville henkilöille myös muuta kuin kiireellistä raskauteen ja synnytykseen liittyvää hoitoa sekä alaikäisille kotikuntalaisten oikeudet saada terveydenhuoltopalveluita. Siten uudistus vahvisti erityisesti kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien naisten ja lasten asemaa. Uudistus on ollut voimassa niin lyhyen ajan, ettei sen vaikutuksista ole vielä kattavaa tietoa.

Paperittomien palveluissa oltaisiin nyt ottamassa taka-askelia. Aiemman lainsäädännön mukaan niin sanotuille paperittomille henkilöille tuli turvata rajatusti vain kiireellinen hoito. Kaikki paperittomiksi luettavat ryhmät eivät oleskele maassa luvattomasti.

Ihmisoikeussopimusten valvontaelinten kannanottojen sekä Suomelle annettujen huomautusten valossa voidaan katsoa, ettei pelkästään aiemman lainsäädännön mukainen kiireellinen sairaanhoito tyydyttävästi täytä kansainvälisten ihmisoikeussopimusten vaatimuksia. YK:n lapsen oikeuksien sopimus ohjaa turvaamaan sopimukseen perustuvat oikeudet syrjimättömästi kaikille lapsille. Ennen vuotta 2023 sovellettu lainsäädäntö ei täytä myöskään perustuslain mukaista välttämättömän huolenpidon vaatimusta paperittomien ja paperittomien kaltaisessa tilanteessa olevien ulkomaalaisten, erityisesti raskaana olevien ja synnyttäneiden naisten ja lasten, osalta.

Hallituksen tulevan leikkausesityksen tarkemmat yksityiskohdat eivät ole tiedossa. Mahdollisesti raskaana olevien hyvinvointipalvelut ja lasten oikeus päästä terveyskeskuslääkärille jäisivät pois niillä hyvinvointialueilla, jotka eivät jatkossa välttämättömiä palveluja tarjoaisi. Mahdollisesti myös pitkäaikaissairaiden oikeus saada lääkitystä esimerkiksi diabetekseen tai astmaan poistuisi.

Paperittomat ja paperittomien kaltaisessa tilanteessa olevat henkilöt hakeutuvat käytännön kokemusten mukaan hoitoon vasta, kun terveystilanne on huonontunut ja hoidontarve on välttämätön. Nopeammalla hoidolla voidaan ehkäistä hoidon tarpeen muuttumista kiireelliseksi ja entistä vakavammaksi, esimerkiksi vähentää tartuntatautien leviämistä ja erikoissairaanhoidon palveluihin turvautumista. Kustannusnäkökulmasta varhaisella terveysongelmien ennaltaehkäisemisellä voidaan saada säästöjä. Nykyisen lainsäädännön tuoma kustannusten lisäys kompensoituu todennäköisesti sillä, että halvemmat ja ennaltaehkäisevät toimenpiteet korvaavat kalliimmat hoitotoimenpiteet.

Tavallisia paperittomien terveystarpeita edustavat raskauden aikainen seuranta ja hoito, lapsivuodeaika sekä lisääntymis- ja seksuaaliterveyden kysymykset. Muita terveystarpeita ovat

olleet suunterveyden ongelmat, helppohoitoiset infektiot, ylävatsavaivat, tuki- ja liikuntaelinsairaudet sekä iho-oireet. Raskausajan hyvä hoito mahdollistaa turvallisen synnytyksen ja lapsivuodeajan sekä vähentää tarvetta syntyneen vauvan erityisseurantaan. Vastasyntyneillä kriittinen vaihe elämän alussa on syntymän jälkeinen vuorokausi, eikä hoitoa sen takia ole mahdollista lykätä myöhemmäksi. Syntymän jälkeen voi tulla esiin kriittisiä ongelmia lapsen peruselintoiminnoissa. Imetyksen käynnistymisen ja sen tuomien terveyshyötyjen varmistaminen on tärkeää haavoittuvassa asemassa oleville, joilla ei välttämättä ole mahdollisuuksia turvallisen korvikeruokinnan toteuttamiseen.

Hallitusohjelman mukaan selvitetään tehokkaimmat keinot laittoman maassa oleskelun ja paperittomuuden ennaltaehkäisyyn. Kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa ei ole löydetty yhteyttä vastaanottovaltion terveydenhuolto-oikeuksien ja paperittomien henkilöiden kohdevaltion valinnan välillä (HE 112/2022 vp). Näin ollen paperittomien oikeuksien rajaamiselle ennen kyseisen selvityksen tekemistä ei näytä olevan vankkoja perusteluja paperittomuuden ehkäisemisessä.

Paperittomat henkilöt ovat ihmisiä, joille kuten kaikille muillekin kuuluvat ihmisarvo ja -oikeudet ja jotka monesti ovat jääneet heikkoon asemaan hakiessaan ihmisarvoisen elämän edellytyksiä siirtymällä maasta toiseen. Oikeus terveydenhuoltoon on perustavaa laatua oleva ihmisoikeus ja suomalainen perusoikeus, johon kytkeytyy oikeus elämään.

Hallituksen tulisi nyt osoittaa sitoutuvansa käytännön toimissa perus- ja ihmisoikeuksien aktiiviseen edistämiseen eikä lähteä heikentämään niitä erityisesti kaikkein heikoimmassa asemassa olevien ihmisryhmien kuten paperittomien kohdalla. Samoin hallituksen tulisi osoittaa perhe- ja lapsimyönteisyyttä myös tämän väestöryhmän kohdalla ja turvata raskaan olevien ja synnyttävien paperittomien henkilöiden kiireellinen ja muu tarpeellinen hoito nykytasoisesti. Kaikille alaikäisille kuuluu oikeus turvalliseen kasvuun ja kehitykseen, sairauden tai vamman hoitoon ja kuntoutukseen. Tähän velvoittaa Lapsen oikeuksien sopimus. Lapsen edun periaate puoltaa paitsi lapsen omasta myös huoltajan terveydestä huolehtimista.

Väestöliitto ry
Elatusvelvollisten Liitto ry
Familia ry
Ihmisoikeusliitto
Imetyksen tuki ry
Kasper - Kasvatus- ja perheneuvonta ry
Lapsettomien yhdistys Simpukka ry
Naisjärjestöjen Keskusliitto ry
Parasta Lapsille ry
Siirtolaisuusinstituutti
Suomalainen Lääkäriseura Duodecim
Suomen Gynekologiyhdistys ry
Suomen Keskustanaiset ry
Suomen Kätilöliitto ry
Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry
Suomen Terveydenhoitajaliitto ry